

COROLLARIUM.

Procul rejicienda est igitur doctrina Academicorum, Peripateticorum, aliorumque veterum philosophorum qui docebant materiam esse æternam. Plerique tamen supremam agnoscebant intelligentiam quæ informem componens materiam, aspectabilem hunc mundum efecisset; quamvis ergo materiæ æternitatem admiserint, inter atheos non computandi sunt.

ARGUMENTUM QUINTUM.

Ex necessitate primi motoris.

Certum est existere motum infinitis formis varium, in aqua, in aere, in corporibus cœli et terræ; et in tota machina mundi; dicunt athei illum ab ipsa materiæ natura derivari, contendunt vero theistæ illum a materia oriri non posse, sed primarium motorem a materia distinctum evidenter supponere.

PROPOSITIO.

Ex necessitate primi motoris demonstratur Deum existere.

Prob. Existit Deus si admittendus sit primarius materiæ motor: atqui primarius materiæ motor est admittendus. Vel enim primarius materiæ motor admittendus est, vel dicendum est motum ex proprietatibus materiæ necessario fluere, ipsique essentialem esse: atqui multiplici ratione demonstratur motum ex proprietatibus materiæ necessario non fluere. Etenim:

1° Proprietatibus materiæ, nobis cognitæ, sunt extensio, divisibilitas, *configurabilitas* et mobilitas: atqui patet has proprietates esse passivas et motum ex iis derivari non posse. Ergo adversarii aliam exhibere de-

bent materiæ proprietatem ex quo motus necessario sequatur.

2° Si motus cum proprietatibus materiæ necessario esset colligatus, materia concipi non posset sine motu: atqui materia concipi potest sine motu; non possumus quidem mundum præsentem ut talem nobis exhibere sine motu, sed percipimus mundum aliter dispositum atque motu destitutum non repugnare. Facile nobis repræsentamus corpora ut quiescentia, et plura quiescere judicantur. Ergo, etc.

3° Si motus ex natura materiæ necessario flueret, ipsius directio et celeritas pariter necessariæ forent, secus requireretur causa quæ talem directionem præ alia, talem celeritatis gradum præ alio determinaret; ac proinde corpora in suo motu respectivo nullam mutationem subire possent. At quotidie videmus motum novas subeuntem mutationes; eadem corpora modo velocius, modo lentius, modo ad orientem, modo ad occidentem, modo ad dextram, modo ad sinistram moventur: ergo gradum et directionem motus non a se ipsis habent, sed a causa externa accipiunt. Ergo et ipsum motum.

4° Corpora quiescentia non moventur, nisi vi externa impellantur, et eo major requiritur vis quo major est eorum moles, vel major desideratur motus celeritas: unde omnes physici fatentur materiam ex natura sua esse inertem. Ergo corpora gradum et directionem motus, proindeque motum ipsum a causa sibi extrinseca accipiunt. Ergo, etc.

Libenter fatemur multa, circa motus originem, naturam et communicationem, mentis nostræ aciem fugere, et argumenta soluta difficillima inde petita nobis proponi posse. Verum numquid ideo motus existentia negari debet, vel affirmandum est illum sine causa existere? Neutrum concedere possunt athei. Nisi ergo motus existentiam rationabiliter explicent, nihil contra nos probant, difficultates congerendo.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1°. Fieri potest corpora per successionem infinitam alia ab aliis moveri. Ergo primarius non requiritur motor.

R. Nego ant. Probavimus enim seriem infinitam entium contingentium sibi succedentium esse impossibilem; at successio infinita corporum, quæ alia ab aliis motum acciperent, non minus repugnat; esset enim pariter collectio effectuum sine causa. Ergo, etc.

Præterea, corpora in ea hypothesi moverentur necessario; ergo invariabiliter, tum in directione, tum in celeritate, quod evidenter contrarium est experientia. Ergo, etc.

Obj. 2°. Corpora quæ videntur quiescere, motu insensibili revera moventur. Ergo, motus ipsis est essentialis.

R. 1°. *Nego ant.* Nemini enim persuadere poterunt athei lapides in terra jacentes, vel parietem domus constituentes, motu perpetuo agitari: rapiuntur quidem cum terra, tum motu diurno, tum motu annuali; sed motus ille ipsis non est proprius, nec de illo loquuntur athei. Ergo, etc.

R. 2°. *Nego conseq.* Etiam si enim concederetur omnia corpora motu insensibili continuo agitari, non sequeretur motum ipsis essentialem esse; 1° quia nihilominus concipi possent sine motu aut aliter mota; 2° quia multa corpora revera mutantur quoad motum et motus directionem ac celeritatem. Id tantum ergo inferretur, scilicet, causam infinitam ea sic constituisse. Ergo, etc.

Obj. 3°. Omnia corpora versus centrum gravitatis necessario feruntur. Ergo essentialiter moventur.

R. Nego conseq. Nam 1° quamvis omnia corpora ad centrum gravitatis ferantur, non tamen continuo moventur, ut experientia constat; 2° etiam si versus centrum gravitatis continuo moverentur, non idcirco motus ipsis foret essentialis; non enim a corporum

natura pendet centrum gravitatis, sed a libera Dei voluntate. Aliunde, si materia, ut talis, aliam materiam ad se essentialiter traheret, omnia corpora se invicem traherent, et eo ipso nullum esset centrum gravitatis: ergo lex gravitatis repetenda est a voluntate primi motoris qui libere eam instituit. Ergo probat Deum existere.

ARTICULUS SECUNDUS.

DE ARGUMENTIS PHYSICIS.

Argumenta physica ex inspectione orbis et ex mirabili ordine in eo relucente deducuntur. Mirabilem hunc ordinem negare non possunt athei, sed illum casui fortuito tribuunt vel æternum esse dicunt. Primum locum inter eos tenent Epicurei, quorum systema breviter refellemus, deinde argumenta physica Dei existentiam astruentia exponemus.

§ I. — De systemate Epicuri.

Epicurus, in Græcia anno 342 ante Christum natus, percelebris exstitit philosophus, et plus quam trecenta scripsit volumina, referente Diogene Laertio. Non præcise negabat esse deos; sed contendebat illos huic mundo esse extraneos, in otio jacere, et res humanas indifferentibus oculis cernere.

Doctrinam atomorum, quam Leusippes et Democritus excogitaverant, ordinare et propagare studuit. Sic originem mundi explicabat: Duo, inquit, omnium rerum sunt principia, scilicet, 1° ab æterno existit inane, id est, spatium purum, circumquaque expansum, immensum et infinitum; 2° in magno inani æterna existit materia, non quidem in unum corpus compacta, sed in primas sui ipsius particulas minutatim secta. Partes illas vocat atomos, quia juxta ipsum dividi nequeunt.

Atomorum autem hæ sunt proprietates: 1° varias habent formas; aliæ sunt oblongæ, aliæ sphericæ, aliæ

triangulares et aliæ instar hamorum inflexæ: 2° sunt necessariae et æternæ; 3° sunt indivisibiles, licet extensæ, ob perfectam duritiem qua pollent; 4° a summo deorsum per vacuum necessario moventur juxta lineas rectas et perpendiculares.

His positis, sic mundus cœpit existere: a summo deorsum ab æterno ferebantur atomi; forte autem contigit ut, a linea recta declinantes, in se invicem impeerint, et sibi ob varias formas adhærentes, varia efformaverint corpora ex quibus totus coalescit orbis. Absurdum illud systema elegantibus versibus exornavit Lucretius, poeta latinus, centum circiter annis ante Christum vivens, audacia adversus divinitatem notissimus.

PROPOSITIO.

Absurdum est systema Epicuri.

Prob. Rejiciendum est systema cujus principia sunt arbitraria, absurda et contradictionibus plena, et cujus insuper consecutiones sunt falsæ: atqui tale est systema Epicuri.

1° *Principia ejus sunt arbitraria.* Epicurus enim nullam affert rationem cur atomi existant, cur sint necessariae, cur essentialiter moveantur, cur diversas habeant formas, etc.; gratis igitur hæc omnia supponit.

2° *Principia Epicuri sunt absurda.* Atomi enim concipi possunt non existentes vel alio modo existentes, immobiles vel aliam directionem sequentes; quod autem alio modo concipi potest, jam non est necessarium, sed externam supponit causam, qua determinatum fuerit ad hunc vel illum existendi modum. Ergo, etc.

3° *Contradictionibus sunt plena.* Dicit enim Epicurus, 1° atomos juxta lineam rectam essentialiter moveri, et tamen quodam casu ab illa rectitudine declinasse; 2° supponit vacuum immensum, et simul

admittit atomos numero infinitas quæ proinde totum inane implere debuissent; 3° in vacuo infinito summum et deorsum distinguit; 4° suas atomos extensas esse contendit, et tamen indivisibiles: porro hæc omnia evidenter sibi contradicunt. Ergo, etc.

4° *Falsæ sunt consecutiones* quas Epicurus ex principiis suis deducit. Ex principiis enim suis deducit originem mentium nostrarum, formationem omnium corporum, structuram mundi et illius conservationem; et illæ consecutiones ex principiis Epicuri recte deduci non possunt.

1° Origo mentium nostrarum ex fortuito atomorum concursu deduci non potest: quis enim sibi persuadere poterit quemdam partium extensarum motum, aliquam materiae configurationem vel *agglomerationem*, cogitationem et ipsum cogitationis subjectum producere? Nulla enim est connexio inter cogitationem et proprietates materiae nobis cognitæ. Insuper alibi demonstrabimus subjectum cogitans a materia esse distinctum. Ergo, etc.

2° In formatione variorum corporum, præsertim organis instructorum, maxima relucet intelligentia: omnes partes admirabili connexu inter se devinciuntur, perfecta harmonia ad totum concurrunt: atqui perabsurdum est ordinem tam perfectum ex cæca atomorum concursione prodiisse. Ergo, etc.

3° Multo magis repugnat orben universum aliam non habuisse causam; nam ubi deprehenditur ordo conspicuus et dispositio partium admirabilis, ibi adfuisse causam intelligentem et sapientem necesse est. Quis, videns domum bene ordinatam quoad portas, fenestras, cubicularia, caminos, cæterasque partes, persuasum habebit eam casu fortuito sic factam esse? Idem dici potest de statua, tobella, libro, etc. Ergo a fortiori de mundo.

4° Conservatio perfectæ hujus rerum dispositionis absurdus adhuc fortuito atomorum concursui tribueretur; quod enim est fortuitum, nullam habet

firmitatem : si in uno instanti aliquis videatur ordo, in posteriori momento nova commotione destruitur : at ex pluribus annorum millibus orbis in eadem mirabili dispositione constans remanet, et nulla mutationis apparentia in eo deprehenditur. Ergo, etc. ; aliunde, etc. ; insuper, etc. Ergo...

Solvuntur objectiones.

Obj. 1°. Per totam æternitatem infinitæ esse potuerunt atomorum in sese incurrentium dispositiones : atqui inter illas dispositiones præsens rerum universitas continetur. Ergo, etc.

R. 1°. Nego. maj. Tales quippe atomorum compositiones ad summum *potentia*, non vero actu infinitæ essent. Ergo admitti non potest eas in numero infinito existisse.

R. 2°. Nego. min. Nam 1° existunt in mundo spiritus : atqui spiritus nulla ratione inter varias atomorum dispositiones continentur. 2° Aliqua debet esse proportio inter causam et effectum ; atqui nulla est proportio inter forfuitum atomorum concursum et perfectum ordinem qui in orbe conspicitur : quis enim serio dixerit oculos fortuito casu factos esse ad videndum, aures ad audiendum, nares ad olfaciendum, pedes ad ambulandum, etc. ? 3° Ordo mundi est constans ; terra, luna et cuncta sidera easdem subeunt conversiones : eodem modo plantæ se reproducunt, animalia sese regenerant, et species diversæ non confunduntur. Porro tanta rerum stabilitas mera cæcarum atomorum productio esse non potest. Ergo, etc.

Obj. 2°. Quotidie plurima nascuntur animalia ex sola corruptione ; v. g., vermes in carnibus : ergo similiter corpora nunc existentia ex limo terræ vel ex fortuito atomorum concursu oriri potuerunt.

R. Nego. ant. Apud omnes enim historia naturalis peritos nunc constat nulla produci animalia sine semine : cum autem semen in varia loca sæpe asporte-

tur, ibique diversis causis nobis incognitis foveatur, hinc accidit ut plurima nascantur animalia, quorum non facile originem detegimus : non ideo tamen corruptioni tribuenda sunt ; v. g., nulli vermes nascuntur in carnibus, quando muscæ ova sua in eas deponere non potuerunt. Ergo, etc.

Multis aliis rationibus systema Epicuri refelli posset ; verum tot manifestis absurditatibus scaturit, ut quæ jam diximus abunde sufficiant. Vide Fénelon, 2° part., et opus exquisitis versibus latinis scriptum, cui titulus *Anti-Lucretius*.

Non necesse est systemata recentium atheorum, in nefandis operibus, et præsertim in execrabili libro inscripto *Système de la nature*, exposita singulatim refellere. Illorum absurditas ex dictis patet, et ex dicendis evidentius patebit. Utiliter legentur opus dictum : *les Helviennes*, etc., autore Barruel, t. I et II, et aliud cui titulus : *Examen de matérialisme*, par Bergier ; doctiss. card. Gerdil, etc.

§ I. — Exponuntur argumenta physica Dei existentiam astruentia.

Tot confici possent argumenta physica ad demonstrandam Dei existentiam quot sunt partes in orbe universo. Sed duo tantum proponemus, unum generale, ex inspectione orbis petitum, et alterum speciale, ex formatione corporis nostri depromptum.

ARGUMENTUM PRIMUM.

Ex inspectione orbis petitum.

PROPOSITIO.

Ex mirabili dispositione orbis demonstratur Deum existere.

Prob. Ut ex orbis inspectione demonstretur Deum existere, duo sufficiunt, nempe 1° ut in eo mirabilis

existat ordo, et 2° ut ille ordo soli Deo tribui possit : atqui hæc duo constant.

I. *Mirabilis existit ordo.* Ubi enim conspicimus multipliciter entium omnis generis, mirabilem inter ea concentum, accuratam omnium partium illarum consensionem, demirandam specierum fecunditatem et perpetuam rerum conservationem, ibi mirabilem adesse ordinem fatendum est : atqui tales perfectionis characteres ubicumque videmus in orbe.

1° *Multiplicitatem omnis generis entium.* A lucen-
tibus enim corporibus quæ supra nos volvuntur, usque ad ultimas materiæ particulas, quot species diversæ entium ! quis eas dinumerare posset ? Stupendi cœlestes globi capitibus nostris suspensi suo splendore nos delectant, sua multitudine nostram mirationem excitant, sua distancia prope infinita, sua mole ingenti nos stupefaciunt. Terra, respectu illorum, est velut punctum vix sensibile, innumeras tamen multitudines animalium, plantarum et mineralium super illam circumspicimus : quanta enim dici possent ab elephante ad vermiculos ; ab aquila ad musciculas ; ab enormibus cetis usque ad pisciculos vel minimas conchas ; ab altissimis cedris ad humiliores herbas ! Ergo, etc.

2° In tanta multiplicitate entium *mirabilis adest concentus.* Stellæ, velut exercitus mirifice compositus, stant in firmamento, sol et luna alternis vicibus nos perlustrant, mare inter limites sibi assignatos fideliter sistit, profundæ illius aquæ plurimo sale miscentur, et sæpe vehementer agitantur, ne corrumpantur et putrescant ; sustinendis deferendisque navibus inseruiunt, et plagas atque gentes a se longe distantes quasi adunant. Immensa aeris substantia ad conservationem vitæ animalis omnino necessaria, terram circumcingit, et eunctorum constitutioni optime est accommodata : si tenuior esset, eis non sufficeret ; si crassior, ea suffocaret. Solida est terra, ut nos aliaque entia gravia sustineat : si multo foret mollior, in ipsa sicut in aquas immergeremur ; si paulo durior, nec fodi nec coli posset.

Radii solis superficiem maris calefacientes, aquas dilatant, ab extraneis substantiis separant, in subtiles vapores reducant, qui, sursum elevati, nubes componunt, atmosphæram temperant, pluviam in terram distillant. Pro diversis animalibus, sive in aquis nantibus, sive aere volantibus, sive in terra degentibus, varia parantur alimenta : singulæ eorum species suos habent mores, quos non mutant ; ad specialem finem destinatæ, ab illo non recedunt, etc. Ergo 2°, etc.

3° *Singularis est consensio inter varias uniuscujusque entis partes et inter partes totius orbis.* Quam mirum est plantarum artificium ! Singulæ enim constant tubulis et canalibus, quorum alii ad excipiendum aerem, et alii ad succos nutritios e visceribus terræ extrahendos destinantur. Quid mirabilius corporibus organicis ? quam perfecta ordinatio inter diversa eorum membra, inter partes singula membra constituentes ? Quis, v. g., accuratam oculi, auris, cordis, nervorum, fibrarum, arteriarum, venarum, etc., constructionem attente considerans, optimam eorum in cunctis individuis proportionem demirans, statim non exclamaret manifestos ibi adesse infinitæ sapientiæ characteres ! Adhuc mirabilior est istiusmodi ordo in animalculis quæ ope microscopiorum nunc deteguntur : in aqua communi ; v. g., infinitæ multitudines hujus generis entium existunt, vivunt et natant, sicut magni pisces in mari ; adeo sunt parva, ait Malzieu, ut vermiculi casei vigesies septies millies millium (27,000,000) eis sint majores. Arenula igitur est respectu illorum sicut globus terræ respectu nostri ; verumtamen reperiuntur in eis cuncta organa, cum debita proportione, caro et ossa, nervi et muscoli, stomachus et viscera, sanguis et alii humores, etc. Vide Valmont de Bomare, et recentiora de his materiis opera.

Hæc mirabilis consensio in individuis existens, in speciebus, in generibus, et in toto orbe conspicitur : omnia sunt concatenata, ordinata, ad eundem finem tendentia, totum ex innumeris partibus diversis mi-

rabiliter conflatum efficiunt, sicut variæ colorum et umbrarum distributiones unam tabellam, multæ cohortes militum unum exercitum, diversæ rotæ aliæque partes unum horologium, innumeræ litteræ quodam ordine dispositæ unam concionem vel unum poema componunt. Ergo 3º, etc.

4º Non minus *demiranda est entium in mundo existentium fecunditas et conservatio*. Species enim, juxta genus suum, sese perpetuant sine mutatione essentiali. Inter animalia, alia sunt vivipara, alia ovipara, alia varia subeunt metamorphoses; plus vel minus vivunt, deinde moriuntur, et semper eadem reperiuntur. Plantæ sese reproducunt, aliæ per grana certo modo fecundata ope sexuum, ut in animalibus; aliæ per talcas (*bouture*), aliæ per radices; v. g., *les pommes de terre*, etc. Dies et noctes, menses et anni eodem modo sibi succedunt. Easdem directiones tam constanter sequuntur sidera, ut in immensis spatiis quæ percurrunt, motus, et reditus eorum exacte computari et certo prædici queant. Ergo 4º, etc.; aliunde, etc. Ergo 1º perfectus ordo existit in mundo. Est factum patens quod a nemine in dubium revocari potest.

II. *Ille ordo mirabilis soli Deo tribui potest*. Vel enim a Deo fuit institutus, vel necessario existit, vel a casu fortuito prodiit: atqui duo posteriora dici nequeunt. 1º *Non existit necessario*, nam tunc aliter constitui non potuisset; atqui non repugnat illum aliter fuisse constitutum. Insuper demonstravimus materiam non esse necessariam: ergo nec ordo in ea relucens necessarius est. 2º *A casu fortuito non prodiit*; nam 1º materiæ elementa necessaria et æterna essent, quod repugnat; 2º casus fortuitus est nomen sensu vacuum: in ea vero hypothesi mirificus et constans ordo sine causa intelligenti existeret: atqui hoc repugnat. Ubi enim sunt fines evidenter intenti et media ad eos assequendos apta, ibi præfuisse causam intelligentem et sapientem necesse est: at in mundo multi conspiciuntur fines evidenter intenti, et media ad eos

assequendos aptissima: sic oculi aptiori loco positi sunt ad videndum, aures ad audiendum, etc. Numquid casu fortuito contigit pisces habere squamas et aves plumas? Numquid temerario naturæ ludo animalia manducant, bibunt, crescunt, multiplicantur et easdem species semper servant? Hæc fateri coguntur athei; sed quis tales absurditates patienter audire posset? Nonne qui videt palatium, statuam, tabellam, librum, horologium, etc., statim judicat adfuisse opificem qui hæc fecerit? attamen hæc opera multo inferiora sunt operibus naturæ, domus non generat domos, statua non producit statuas ejusdem naturæ, formæ et speciei, sicut plantæ et animalia. Stolidissimi ergo sunt qui affirmare non erubescunt mirabilem ordinem in mundo relucentem supremæ sapientiæ opus non esse. Ergo, etc.; aliunde, etc. Ergo 3º, etc.

Unde jubilantes exclamare debemus cum Psalmista: *Cæli enarrant gloriam Dei, et opera manuum ejus annuntiat firmamentum* (Ps. xviii); vel atheos practicos redarguere, cum citato Paulo, Rom. 1, 20, dicentes: *Invisibilia ipsius (Dei) a creatura mundi per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur: sempiterna quoque ejus virtus et divinitas, itas ut sint inexcusabiles*.

Circa præsens argumentum, ex mirabili ordine mundi petitum, legi possunt: Cicero, *de Natura Deorum*, libro 2; Nieuwentyt, *l'Existence de Dieu démontrée par les merveilles de la nature*, 1 vol. in-4º; Fénelon, *Existence de Dieu*; Pluche, *Spectacle de la Nature*; Duguet, *Explication de l'ouvrage des six jours*; Racine, *Poëme de la religion*; Bernardin de Saint-Pierre, *Études de la nature*; Cousin Despréaux, *les Leçons de la nature*, 4 vol. in-12; de Châteaubriand, *Génie du Christianisme*, etc., etc.

Ex mirabili ordine mundi optime concluditur supremam et perfectam existere causam ex qua tanta processerit magnificentia. Stricte vero inde non inferretur hanc causam esse sub omni respectu infinitam:

ut rigorosa obtineatur infinitatis ejus demonstratio, recurrendum est ad notionem entis necessarii et infiniti, de quo supra.

Nihilominus probationes physicæ et morales clare ostendunt unaquæque in ordine suo, supremum existere numen a quo omnia pendent. Ope argumentorum metaphysicorum demonstratur primam hanc causam esse necessariam, æternam et in omni perfectionum genere infinitam. Sicque variæ probationes se invicem fulciantes, invictissimas præbent demonstrationes, quarum, si non omnes, saltem alterutræ ab omnibus apprehendi possunt. Qui v. g., argumenta metaphysica apprehendere nequirent, ex auctoritate cognoscere poterunt infinitatem Dei, quem certe ex probationibus moralibus et physicis existere norunt.

Unde hæc omnia argumenta, quibus, invictè astruitur existentia Dei, licet illius naturam non adæquate manifestent, ut gravissimi momenti habenda sunt.

Solvuntur objectiones.

Obj. Plures insipientiæ characteres deprehenduntur in mundo : ergo mirabili ejus structura demonstrari non potest Deum existere.

R. Nego ant. Affirmare enim non possumus insipientiæ characteres conspici in mundo, nisi cognoscamus supremam intelligentiam ea facere aut permittere non potuisse quæ minus ordinata nobis videntur : atqui certe non percipimus supremam intelligentiam ea facere, etc.; ad hoc enim necesse foret ut limites supremæ potentiæ noceremus : atqui hoc manifeste repugnat : ergo, ex apparentibus insipientiæ characteribus qui conspiciuntur in mundo, unum inferri potest, scilicet multa nos latere. Porro nemo non videt quam immerito inde concluderetur vel mirabilem non existere ordinem in mundo, vel ordinem istum supremi Gubernatoris existentiam non arguere. Quis enim, inspiciens horologium in quo nonnullarum rotularum utilitatem

non perciperet, concluderet illud sine opifice factum fuisse? Quanto magis insanus est qui contendere non erubescit mundum supremæ intelligentiæ opus non esse, quia plurima sunt quarum utilitatem vel destinationem non advertit! Unde eleganter poeta jam citatus (*Chant 1er, v. 265*) :

Et tu crois, ô mortel ! qu'à ton moindre soupçon,
Au pied du tribunal qu'érige ta raison,
Ton maître obéissant doit venir te répondre !
Accusateur aveugle, un mot va te confondre ;
Tu n'aperçois encor que le coin du tableau,
Le reste t'est caché sous un épais rideau,
Et tu prétends déjà juger de tout l'ouvrage.
A ton profit, ingrat, je vois une main sage
Qui ramène ces mots dont tu te plains toujours.
Notre art des poisons même emprunte du secours.

Inst 1°. Pluvia aliquando decidit in mare, in deserta, in terras incultas, steriles aut jam nimis madefactas, dum alibi segetes præ siccitate pereunt, multa sunt insecta, plantæ et herbæ quæ noxia sunt : ergo, plures insipientiæ sunt characteres in mundo.

R. Nego conseq. Deus enim creando mundum nonnullas instituit leges constantes et uniformes, juxta quas iidem effectus in iisdem circumstantiis producuntur : sic aqua maris sole calefacta distillatur, a materiis extraneis separatur, in tenuem vaporem reducitur, cum aere commixta seorsim elevatur, in nubes convertitur : nubes ventis agitantur, huc atque illuc impelluntur et in varias plagas salubres effundunt aquas. Vi autem sapientis hujusmodi legis nonnunquam accidit ut pluvix in mare, in rupes, in terras desertas incidant, dum alibi segetes siccitate marcescunt ; sed quid inde? numquid inferendum est institutionem pluvix non esse sapientem, aut casu fortuito contingere?

Insuper dici potest Deum voluisse ut nostram ab ipso dependentiam agnosceremus, eumque supplices deprecaremur. Alios fines nobis ignotos sibi proponere potuit.